

J. I. M.

ZACHRÁŇTE LUDSTVO

**VÝZVA
JEDNÉHO MALÉHO A NEMOHÚCEHO
VŠETKÝM VELKÝM A MOCNÝM
NA ZEMI**

November 2022

J. I. M.

ZACHRÁŇTE LUDSTVO

V Ý Z V A
JEDNÉHO MALÉHO A NEMOHÚCEHO
VŠETKÝM VELKÝM A MOCNÝM
NA ZEMI

november 2022

Autor publikácie: JUDr. Ivan Maturkanič,
píšuci pod pseudonymom „J. I. M.“
„Verím, že v ľuďoch je dobro.“

Vydavateľ:

Publikácia vydaná vlastným nákladom autora.

Autor:

JUDr. Ivan Maturkanič

Bez jazykovej úpravy.

Korekcia kapitol:

JUDr. Gildeinová Iveta,
dcéra autora

Grafické spracovanie a príprava do tlače:

WM Agentúra, s.r.o.

Tlač:

Rotaprint, s.r.o.

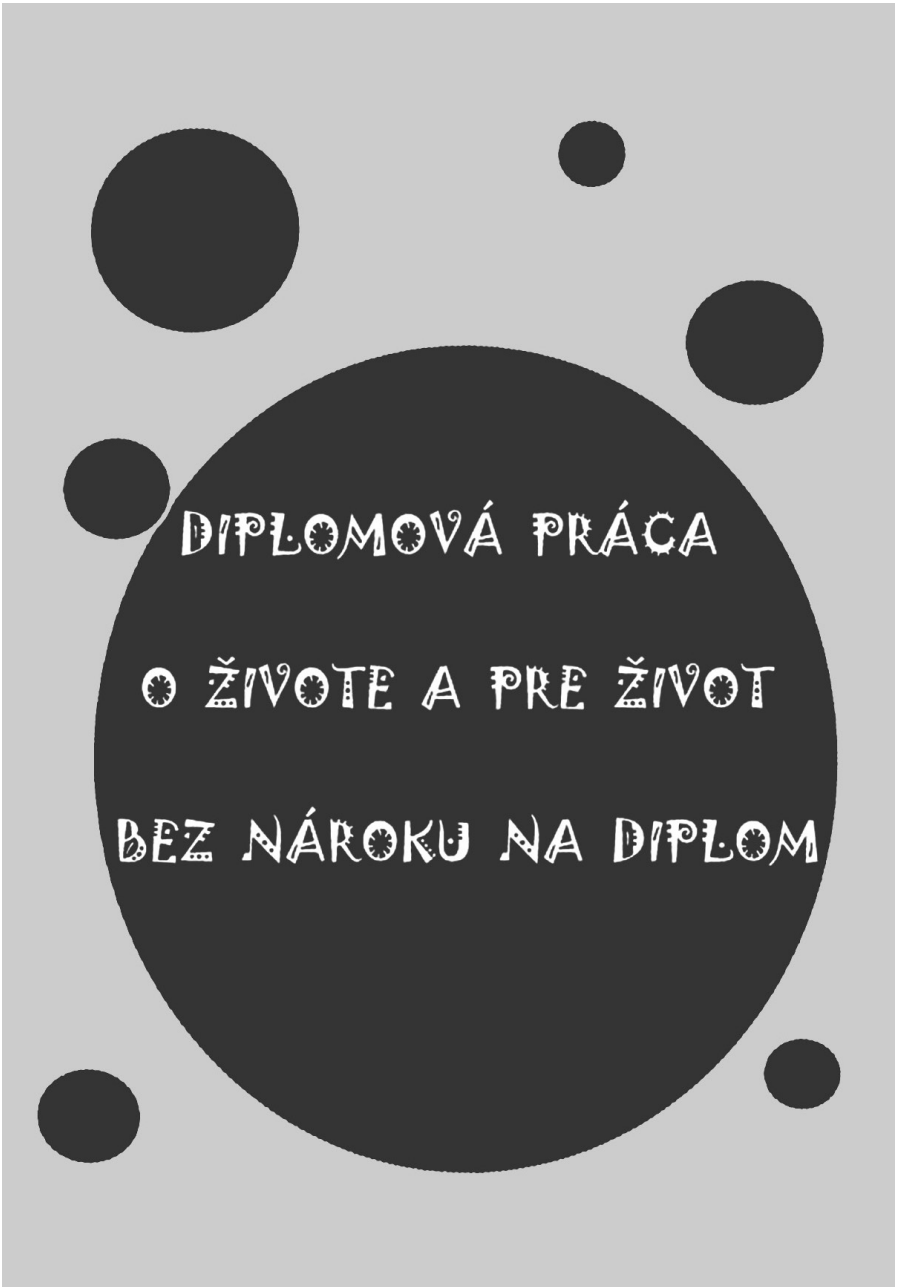
© JUDr. Ivan Maturkanič

Počet výtlačkov:

150 ks

ISBN:

978-80-570-4497-0

DIPLOMOVÁ PRÁCA
O ŽIVOTĚ A PŘE ŽIVOT
BEZ NÁROKU NA DIPLOM

**„A sú aj takí, čo rozprávajú
a nevedomky a nechtiac
povedia pravdu,
ktorú ani sami nechápu.“**

**Myšlienka z Proroka, časť:
„O umení hovoriť“:**

OBSAH

PREDSLOV	7
ÚVOD	12

ČASŤ I.

ČO PODNIETI, BA DOSLOVA PRINÚTI STARÉHO ČLOVEKA ZAMÝŠĽAŤ SA NAD MOTÍVMI ĽUDSKÉHO KONANIA?

KAPITOLY 1 - 3

1. STAROBA CTI NETRATÍ	16
2. AJ NEDOKONANÉ DIEĽA MÔŽU MAŤ SVOJ VÝZNAM	20
3. ČO NATO PSYCHOLÓGOVIA?	23

ČASŤ II.

O OSOBNOSTIACH O DANOSTIACH ČLOVEKA ČLOVEK A MOTÍVY JEHO KONANIA

KAPITOLY 4 - 6

4. O OSOBNOSTIACH (explanandum / explanans)	30
5. DANOSTI ČLOVEKA	35
6. ČLOVEK A MOTÍVY JEHO KONANIA	51

ČASŤ III.

MAMON A PYRAMÍDA MOTÍVOV

KAPITOLY 7 - 9

7. MAMON - Kto, alebo čo je mamon?	64
8. MAMON A ŽIVOT - ŽIŤ - PREŽÍVAŤ - UŽÍVAŤ	101
(užívanie: majetok – moc – sláva – slasť – hedonizmus)	
9. MAMON A PYRAMÍDA MOTÍVOV	114

ČASŤ IV.

MAMON VO SVETLE POLITIKY A SOCIÁLNYCH SFÉR ŽIVOTA ČLOVEKA NA ZEMI

KAPITOLY 10 - 17

10. ĽUDSTVO NA PRELOME STOROČÍ	124
11. MAMON A ZDRAVIE ČLOVEKA	168
12. MAMON A DEMOKRACIA	203
13. MAMON A LIBERALIZMUS	222
14. MAMON A JEHO NAJMILŠÍ: PODVOD A KORUPCIA	229
15. MAMON A CENA ŽIVOTA ČLOVEKA	239
16. MAMON A ZMYSEL ŽIVOTA	245
17. MAMON A HUMANIZMUS	253

ČASŤ V.

AKO ĎALEJ?

KAPITOLY 18 - 21

18. MAMON A DAR BLAŽENEJ NEVEDOMOSTI ĽUDSTVA	262
19. POTREBUJE ĽUDSTVO VLÁDCU?	316
20. QUO VADIS ĽUDSTVO?	320
21. NAMIESTO ZÁVERU, ALEBO NEKROLÓG MAMONA	364

PREDSLOV

Môže byť pre človeka niečo vzácnejšie ako zdravie a pokojný život? Viem, nepatrí sa na úvod zaťažovať čitateľa otázkami, a nie je to vhodné ani z hľadiska lingvistiky, a ešte k tomu v predslove. Ostáva mi len dúfať, že mi to po oboznámení sa s obsahom predslovu čitateľ odpustí.

Vložil som predslov do tejto práce preto, aby som čitateľa naviedol na myšlienku zrodu tohto diela, v ktorom si trúfam napísať čosi rozumné o ľudstve na zemi. Mnohým čitateľom to bude pripadať, ba dokonca aj mne samotnému to pripadá ako viac menej odvážny počín. Veď na svete sú milióny kníh o živote ľudí na zemi tak, čo by som ja neznámy človečik bez množstva vedeckých titulov pred aj za menom, mohol napísať čosi nového, čo by mohlo čitateľa zaujať a obohatiť jeho myslenie, či aspoň čiastočne mu pomôcť v jeho živote, a to ešte s takou všednou otázkou, akou som začal text tohto predslovu.

Nuž, viedli ma k tomu dva základné dôvody. V prvom rade to bolo moje presvedčenie, že niet vzácnejších želaní v živote človeka ako byť zdravý a mať pokojný život. Želá si to každý človek a je nešťastný, ba aspoň nespokojný, pokiaľ sa mu nenaplní čo i len jedno z nich.

K tomu sa postupne pridružil nový, do začiatku písania neznámy, nie menej dôležitý dôvod a to pliaga, ktorá sa na zemi objavila, či vyskytla na začiatku 20. tých rokov 21. storočia, ktorú virológovia nazvali COVID-19, po ktorom sa následne objavili ďalšie mutácie tohto koronavírusu Delta a Omicron, z ktorého napríklad Švédii na začiatku roku 2022 objavili u troch osôb ďalšiu mutáciu, podvariant BA.2. Objavil sa však ďalší kmeň BA.3, ktorý bol vtedy už zaevidovaný ako ďalší variant v rámci Omikronu. Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) varovala, že na svete sa vyskytujú štyri rôzne kmene variantu Omikron. Vytvorili sa postupne od konca roka 2021. Z hľadiska kmeňa vírusov išlo o bežný jav. Kým sa objavil omikron, tak variant delta sa stihol rozdeliť dokonca až na dvesto kmeňov.¹

Prítom v decembri 2021 v Slovenskej republike zomrelo na koronavírus viac ako 1500 osôb, najmladšia obeť mala iba šesť rokov.² Zdroj Sita uverejnil dňa 19.1.2022 správu: „Za december 2021 evidujeme na Slovensku 1 584 úmrtí na ochorenie COVID-19, pričom 82,51 % z nich tvorili nezaočkovaní ľudia.“ Informoval o tom na oficiálnych stránkach Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou SR.

Najprv trochu k tomu, čo to ten koronavírus je. Podľa ProCare, Svet zdravia: „Nový koronavírus (na začiatku označovaný ako nCoV-2019) má názov SARS-CoV-2 a choroba, ktorú spôsobuje má názov COVID-19 (z anglického názvu COro-na Virus Disease 2019).

1 Štvrtok, 27. január 2022. <https://www.topky.sk/cl/13/2251553/WHO-varuje--Objavili-sa-styri-kmene-variantu-omikron--Vedci-vysvetlili--co-to-znamenava-pre-ludstvo>

2 <https://www.webnoviny.sk/vzdravotnictve/v-decembri-zomrelo-na-koronavirus-viac-ako-1500-slovakov-najmladsia-obet-mala-iba-sest-rokov/>

*Je príbuzný vírusom známym z nedávnej histórie, t. j. SARS-koronavírus (z roku 2002) a MERS-koronavírus (2012). Všetky tieto vírusy prekročili medzidruhovú bariéru, boli prenesené zo zvierat na človeka a následne sa šírili v ľudskej populácii. Najväčšia hrozba nového SARS-CoV-2 spočíva v tom, že sa šíri vzdušnou cestou (kvapôčkovou nákazou) a že ho môžu prenášať aj také infikované osoby, ktoré nemajú žiadne, alebo len veľmi mierne vonkajšie prejavy ochorenia.*³

Medzi ľudstvom na zemi nastal zmätok. Ľudstvo sa dozvedelo, že vírus sa objavil v čínskom meste WU CHAN, odkiaľ sa rozšíril do celého sveta. Situácia sa stávala vážnou, až takou, že sa ňou zaoberali nie len profesijné zdravotnícke zložky, ale aj vlády a únie. Tak aj EÚ svojimi nariadeniami (Document 32021R0522) schválila v oblasti zdravia nový akčný program „4Health“ na obdobie 2021–2027: **vízia zdravejšej Európskej únie**.⁴ Svetová zdravotnícka organizácia (WHO) - špecializovaná medzivládna organizácia systému Organizácie spojených národov (OSN) oznámila, že celosvetovo bolo ešte k 18:49 SELČ, 26. augusta 2022, hlásených WHO 596 873 121 potvrdených prípadov COVID-19, vrátane 6 459 684 úmrtí. K 24. augustu 2022 bolo podaných celkovo 12 449 443 718 dávok vakcíny.⁵

Pandémia COVID-19 tvrdo zasiahla pacientov, lekárov a zdravotnícky personál, ako aj systémy zdravotnej starostlivosti nie len v Európe, ale na celom svete. Európsky program bol dôraznou reakciou na pandémiu COVID-19, ale naďalej bol zameriavaný aj na dlhodobé opatrenia EÚ v oblasti celkového zdravia. Jeho cieľom bolo zlepšiť verejné zdravie v EÚ, ako aj pripravenosť Únie na riešenie budúcich zdravotných kríz.⁶

Pandémia vyvolala medzi ľuďmi veľa rozporov v postojoch jedincov ale aj celých skupín k obmedzeniam pohybu, k povinnému testovaniu, k vakcináciám, obmedzeniam zdravotnej starostlivosti a k vzájomným spoločenským interakciám. Ľudia sa postupne sťahovali do virtuálneho sveta, čím dochádzalo k ochladzovaniu priamych osobných medziľudských vzťahov prostredníctvom verbálnej aj neverbálnej komunikácie, čo zanechávalo v ľuďoch neblahé psychologické aj ekonomické dôsledky.

Svetové médiá informovali o tom, že kým v októbri 2018 výhľad svetovej ekonomiky predpokladal, že 75 percent štátov svetového hospodárstva boli na trajektórii svetového hospodárskeho rastu, tak už v októbri 2019, výhľad svetovej ekonomiky predpokladal postupný pokles v prípade 90 percent štátov sveta.

Vznik a nekontrolovateľné a nepredvídateľné šírenie COVID-19 viedlo k urýchleniu procesu svetovej recesie. Prognózy uvádzali, že svetová ekonomika by mala

3 <https://www.procure.sk/koronavirus/> Jana Skálová, hlavná epidemiologička siete Svet zdravia v SR

4 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/522 z 24. marca 2021, ktorým sa zriaďuje akčný program Únie v oblasti zdravia („program EU4Health“) na obdobie rokov 2021 – 2027.

5 <https://covid19.who.int/> WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard Global Situation

6 https://health.ec.europa.eu/funding/eu4health-programme-2021-2027-vision-healthier-european-union_sk

zaznamenať veľký prepad, a to na úrovni mínus tri percentá, čo by bol najvýraznejší pokles svetového hospodárskeho rastu od Veľkej depresie (1929 – 1933). Viac ako mesiac po vzniku svetovej pandémie 170 štátov svetovej ekonomiky zaznamenali výrazný pokles hospodárskeho rastu.⁷

To ale nemal byť ani zďaleka koniec problémov ľudstva. Neutešený stav svetovej ekonomiky spojený so vznikom pandémie COVID 19 sa ešte zhoršil vojnovým konfliktom medzi Ruskou federáciou a Ukrajinou začatou 24.2.2022, ktorý málokto očakával. A nie len tieto dve príčiny, ale aj celkový vývoj v poslednom období poukazoval na to, že súčasný model ekonomiky orientovaný na maximalizáciu zisku, na maximálnu spotrebu, na konzumentský spôsob života sa stával neutržateľným.

Kapitalizmus dosiahol určitý bod, z ktorého sa nevedel pohnúť ďalej. Žiaden zo spoločenských poriadkov sa celosvetovo neujal. Jednotlivé civilizácie sa dostali na rázcestie medzi ďalším individuálnym rozvojom, alebo vytvorením (zlúčením, splynutím) jednoliatej celosvetovej civilizácie. Bezbrehá globalizácia priniesla len bohatnutie malej elity zbohatlíkov, zotročovanie námezdnou (aj technológiami zefektívnenou) prácou, ochudobňovanie priemerných a slabých a vytváranie „elity“ pre ekonomiku nepotrebných ľudí.

Do neriešiteľných situácií sa dostalo ľudstvo aj v spoločenských interakciách. Žiaden z ...izmov...sa dovtedy neujal. V poslednom období aj liberalizmus ako kedysi nádejný systém spoločenských vzťahov - **prúd ekonomického a politického myslenia** sa dostal na pomyselný vrchol s mnohými navrhovaným pokračovaním formou neoliberalizmu.⁸

Na začiatku 21. storočia vstúpilo ľudstvo do éry neurčitosti. Po druhej svetovej vojne malo ľudstvo šancu na vytvorenie ideálneho života ľudstva na zemi. Žiaľ, túto šancu ľudstvo nevyužilo, nenašlo kľúč k sebe – kľúč jedinca k jedincovi – kľúč spoločenstva k spoločenstvu – kľúč civilizácie k civilizácií. Namiesto zjednocovania smerovania vývoja sa ľudstvo prekárало v mnohorakosti spoločenských interakcií, ktorých základom bol konzumný spôsob života, nespravodlivé delenie omnia bez „omnium consensu – všeobecného súhlasu“ a riešenie sporov silou. Už Karol Marx a Friedrich Nietzsche, ktorých mnohí považujú za zvestovateľov nového veku boli príkladom rozdielnosti medzi autentickou a odcudzenou formou ľudského života. Marx považoval za podstatné materiálne podmienky spoločenského života, presadzoval rovnosťarstvo. Nietzsche považoval za podstatnú analýzu hodnôt a bol stúpencom novej elity v podobe estetického ideálu nadčloveka.⁹ A „Martin Heidegger po

7 https://www.sav.sk/index.php?doc=services-news&source_no=20&news_no=8862 11.5.2022 SVE-TOVÁ VÍRUSOVÁ KRÍZA A JEJ VPLYV NA SVETOVÚ EKONOMIKU

8 Neoliberalizmus je prúd ekonomického a politického myslenia, ktorý sa objavil v 20. storočí. Je založená na obrane kapitalistického systému. Tento prúd sa snaží oživiť myšlienky klasického liberalizmu. Neoliberalizmus ako prvý raz vytvoril v roku 1938 nemecký ekonóm Alexander Rüstow. Uvedený ekonóm sa teda prostredníctvom liberalizmu snažil nájsť stratégiu, ktorá by umožňovala hľadať nové cesty medzi liberalizmom a ekonomickým plánovaním zo strany štátu. <https://sk.economy-pedia.com/11040736-neoliberalism>

9 NOVOSAD, F.: Karol Marx a Friedrich Nietzsche o politike teatralnosti. In Filozofia 2008,N.9.

druhej svetovej vojne konštatoval, že iba boh v zmysle *deux-ex-machina* nám môže pomôcť¹⁰. Dávid Schweickart v knihe „*Po kapitalizme: ekonomická demokracia*“ ako náhradu kapitalizmu navrhoval prenos demokracie z politiky aj do ekonomiky s tromi základnými prvkami: trhom, zamestnaneckou samosprávou a spoločenskou kontrolou investícií. Pritom presadzovanie ekonomickej demokracie by malo byť spojené s komplexnejším chápaním spoločnosti. Pritom nešlo len o ekonomickú demokraciu, ale tiež o to, že politická demokracia pre svoju skutočnú realizáciu by mala presadzovať aj ekonomickú demokraciu a zapájať do politiky viac prvkov v podobe referenda, občianskej iniciatívy a deliberatívnej demokracie. (Deliberácia je proces verejného zvažovania jednotlivých alternatív riešenia a vyjasňovania si názorových rozdielov, čo si vyžaduje komunikáciu partnerov, ktorí sa zaväzujú rešpektovať relevantné a korektné argumenty, vypočuť si každý relevantný názor a rozhodovať sa nestranne.) Nevyriešenou otázkou ostávalo: „*Je možné transformovať pôvodné súťaživé ciele na kooperatívne, a to v každej podmienke a v každom kontexte? Aký kultúrno-spoločenský kontext je pre deliberáciu priaznivý, resp. nepriaznivý?*“¹¹ Môžu nám pomôcť nové ekonomické modely ako Parecon (participatívna ekonomika)¹², Mondragon¹³, neregulovaný kapitalizmus, či rôzne druhy ekonomickej demokracie v spojení s demokraciou v politike, demokraciou a dialógmi v oblasti kultúry a rôznymi občianskymi iniciatívami? Odpovede na tieto otázky buď neboli známe vôbec, alebo boli nejednotné.

Takže, pre vývoj svetovej ekonomiky a spoločenských interakcií na začiatku 21. storočia bol charakteristický najvyšší index neistoty od obdobia po druhej svetovej vojne. Z tohto kusého popisu problémov ľudstva bolo zrejme, že tak z krátkodobého, zo strednodobého a najmä z dlhodobého hľadiska je vývoj ľudstva neistý a nepredvídateľný. Preto sa na myseľ natískalo veľa otázok a z nich najmä dve najdôležitejšie: „Prečo je to tak?“ a „Čo, alebo kto, je na príčine?“

Pri bežnom zamyslení sa nad problémami ľudstva na zemi, prichádza na myseľ nutnosť radikálnej zmeny myslenia ľudí s orientáciou na prijatie a implementovanie všetkých možných, známych i neznámych opatrení a nástrojov pre zabezpečenie udržateľného stavu (už nie vývoja) ľudstva na všetkých úrovniach (medzinárodnej, národnej aj lokálnej). Už nie vývoja, pretože ľudstvo „*zužitovalo*“ svoj um na vojny a devastáciu matičky Zeme, akoby sa zastavil jeho vývoj, akoby nebola dokončená hominizácia (poľudšťovanie primátov), akoby mu vyschol mozog, a postupne sa

10 HRUBEC, M In DINUŠ, P (eds.) Svet v bode obratu, Veda Bratislava 2011, str. 9, 19

11 <https://www.sav.sk/journals/uploads/05130911Plichtova%20-%20OK%20AF.pdf> Jana Plichtová Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, Bratislava, Občianska deliberatívna demokracia a podpora jej cieľov na Slovensku, str. 517, Sociológia 42, 2010 č. 5

12 Michael Albert: Participatívna ekonomia, skrátene „Parecon“, nová ekonomika, alternatíva ku kapitalizmu, postavená na známych hodnotách vrátane solidarity, rovnosti, rozmanitosti a ľudí, ktorí demokraticky kontrolujú svoj vlastný život, ale využívajú pôvodné inštitúcie plne opísané a obhajované v knihe Parecon, Život po kapitalizme.

13 Corporativo de MONDRAGON Pº Jose Mª Arizmendiarieta nº 5 20500 Mondragón – Gipuzkoa – Spain

strácalo človečenstvo. Nikto (najmä nie zodpovední a kompetentní tvorcovia všetkých vízií, prognóz a politík) nevyužil možnosť zabezpečenia spoločne harmonizovanej a koordinovanej činnosti s cieľom dosiahnutia dlhodobo udržateľnej stability. Lenže, na udržanie daného stavu je v prvom rade potrebné hľadať príčiny stagnácie, resp. prebiehajúceho rozkladu ľudského spoločenstva. Tak ťa, vážený čitateľ/čitateľka, pozývam popasovať sa hľadaním toho, či čoho, kto, či čo je zodpovedné za neutešené pomery, v ktorých sa ľudstvo na zemi nachádza na začiatku 21. storočia.

Pri písaní diplomových prác nie je zaužívané používanie predslovu. Ale táto práca si nekladie za cieľ získanie diplomu, či iného uznania, tak sa jej obsah líši od kvalifikovaných prác písaných podľa všeobecne platných noriem písania písomných prác. Téma práce nebola zadaná žiadnou katedrou ani fakultou vysokej školy. Pisateľ tejto práce bol študentom života, katedry poznávania, fakulty vývoja homo sapiens a týmto Ťa, vážený čitateľ/čitateľka, pozýva na výskum virtuálnych aj tlačných písomných zdrojov pojednávajúcich o vzniku príčin neutešeného stavu ľudstva na matičke Zemi – buďte jeho školiteľmi aj oponentmi zároveň.

Úvod

Výzvu v podnázve knihy môžu niektorí čitatelia považovať za rozumný počin, iní zas, za márne volanie opusteného uprostred pustatiny bez života, a nebude málo ani tých, ktorí to označia za hlúposť.

Nie! Nejdem tu žiadnym čitateľom vyvracať ich názory, ani im nechcem nič dokazovať, lebo v živote ľudstva je tak veľa neznámeho, nepreskúmaného, nepreskúmateľného, tajomného, že akákoľvek snaha o objavenie podstaty všetkého toho tajomného, by mohla zviest' objavovanie na scestie, a v mnohých prípadoch aj na samý začiatok. Na začiatok v poňatí vedeckých prác, ktorými vedci nič nové neobjavili, ale aspoň zakaždým vylúčili jednu z možností.

Odvolaávajú sa na predošlé množstva tajomstiev, ktoré sprevádzajú život ľudstva od samotného začiatku života človeka na zemi, nám neostáva nič iné, ako nechať tajomstva tajomstvami a venovať sa len **človeku samotnému**.

Júúúj, tu zas mnohí vyskočia a začnú argumentovať: „čo ty tu chceš ešte o človeku písať, veď si radšej prečítaj tie milióny kníh, ktoré napísali mnohí vedátori skúmajúci človeka od hlavy k päťam, od Willisovho okruhu v mozgu k posledným kapiláram v nohách.

Omyl, vážení čitatelia! Nechcem sa tu zaoberať stavbou a funkciami ľudského tela, ale príčinami jeho prejavov navonok, ktoré ovplyvňujú spoločenské interakcie, aj keď sa pritom nebudem môcť vyhnúť funkciám niektorých orgánov ľudského tela, najmä tým, ktoré podnecujú, vyvolávajú, ovplyvňujú, usmerňujú a determinujú vstupovania človeka do spoločenských interakcií. Ale o tom až neskôr.

Najprv by som sa Ťa, vážený čitateľ chcel opýtať pár navonok jednoduchých otázok. Lepšie povedané, by som sa chcel spolu s tebou pokúsiť tie otázky zodpovedať. Sú to otázky, na ktoré ľudstvo na zemi nemá jednoznačne, ale najmä, nie jednotné odpovede. Môžeme sa spolu, vážený čitateľ, opýtať akéhokoľvek spoločenského spektra obyvateľov zeme na takéto tri základné otázky:

1) Človek prišiel na zem, či vzišiel zo zeme?

2) Kto, alebo čo, vládne ľudstvu na zemi?

3) Aký je zmysel (poslanie) existencie človeka na zemi?

Ani na jednu z týchto otázok nejestvujú na zemi jednotné a jednoznačné odpovede, a nie je ani cieľom tejto práce sa nimi zaoberať. Môžeme sa zmôcť tak akurát na pár poznámok k jednotlivým otázkam. Pri prvej otázke narazíme na základný rozpor medzi evolucionistami a teizmom, vrátane monoteistov a stúpenkami mnohých iných teórií. Ľudstvo si nepripúšťa vládu nad sebou vôbec, operujúc vlastným myslením a uvedomovaním si seba samého a všetkého okolo seba. Preto neuznáva ani vládu prírody nad sebou. A názorové nezhody v odpovediach na prvé dve otázky, zákonite plodia rozporuplné odpovede na tretiu otázku. Potvrdené a podčiarknuté znamená, že človek nevie aké je jeho poslanie na matičke zemi, tým skôr v spojení s vesmírom. Je taký malý a nemohúci, že nevie prečo tu je a aké je jeho poslanie,

z čoho vyplývajú jeho neriešiteľné rozpory v spoločenských interakciách.

Tak sa, vážený čitateľ, pokúsme pozrieť na to, prečo je to tak. Čo ženie človeka k rozporom v spoločenských interakciách a presadzovaniu vlastných záujmov, často aj ku škode ostatných jedincov. Kedy, kde a ako vzniká spoločenská nerovnosť ľudí? Kde sa u človeka rodia sny, túžby, žiadostivosti a iné vlastnosti smerujúce k hromadeniu hmotných statkov aj nad rámec bežnej potreby a k ovládaniu iných jedincov.¹⁴

Kde a kedy vznikla tá túžba zaoberať sa práve takými to neľahkými otázkami? Ťažko presne určiť ten čas. Zrejme to u mňa bolo zreлым vekom, v ktorom sa človek zaoberá všelijakými otázkami, na ktoré len ťažko hľadá odpovede. Ale prežitie časy a vlastné skúsenosti ho podnecujú k hľadaniu odpovedí. Zrely človek sa často zaoberá aj otázkami staroby, zdravia, slobody, a nie je málo tých, ktorí sa zaoberajú aj zmyslom života.

„Žiaden človek sa nenarodil múdry, ale múdry je každý, kto to pochopil“.

J. I. M.

***Ked' starý mudrc zomieral,
tak namiesto závetu napísal:***

*„Vzišiel, či prišiel som na zem, neviem odkiaľ,
žil som na zemi, neviem prečo,
odchádzam zo zeme, neviem kam,
ale viem,*

čo majú všetci ľudia na zemi spoločné:

T Ú Ž B Y.

14 V tejto práci používam na označenie status quo jedného člena ľudského spoločenstva výraz jedinec (angl. individual), a tiež výrazy človek, ľudia, ľudstvo. Slovom jedinec som chcel zvýrazniť individualitu každého človeka, ktorá by mala byť chránená spoločenským poriadkom. Výber tohto označenia predmetu spoločenskej ochrany som oprel o citáciu jedinca uvedenú v zákone na ochranu prírody a krajiny, v ktorom je jedinec označený ako „rastlina alebo živočích určitého druhu, živý alebo mŕtvy, všetky jeho časti a vývinové štádiá, ako aj akýkoľvek výrobok a tovar, pri ktorom je zo sprievodnej dokumentácie, obalu, štítku alebo z akýchkoľvek iných okolností zjavné, že je vyrobený z častí rastlín alebo živočíchov tohto druhu“.

ČASŤ I.

ČO PODNIETI, BA DOSLOVA PRINÚTI STARÉHO ČLOVEKA ZAMÝŠLAŤ SA NAD MOTÍVMI ĽUDSKÉHO KONANIA?

KAPITOLY 1 - 3

1.

STAROBA CTI NETRATÍ

Staroba začína v čase, keď nám začnú mladí ľudia klásť hlúpe otázky a požadujú od nás múdre odpovede.

Od starého sa žiada aby bol múdry, veď čosi už prežil a má mať všetky vedomosti v malíčku.

Oj! To som pekne začal!

Ktože by chcel starobu? A vôbec? Ktože by chcel čítať o starobe?

Starý o starobe všetko vie a mladého to nezaujímá - do staroby má ešte ďaleko, tak načo by sa mal tým zaoberať?

Neboj sa vážený čitateľ, nebude táto knižička o starobe, aj keď sa občasnej zmienke o starobe sotva vyhnem.

Bude to o múdrosti, ktorá by v starobe mala byť vo vzťahu k mladému samozrejmosťou, aj keď to s tou múdrosťou v starobe nie je nijak jednoduché. Ale predsa sa len pokúsím zamyslieť sa nad tým, čo mňa privedlo k tomu, aby som sa v zrelom veku zamyslel nad motívmi ľudského konania.

Všeobecne sa od človeka očakáva, že v produktívnom veku bude natoľko predvídavý, aby v starobe nebol závislý na mladých, nepridával im starosti a neuberal im časť života svojimi starosťami a bolesťami. Najviac by sa mal vyvarovať toho, aby bol v starobe na mladých hmotne závislý. Ich lásku si za žiadne peniaze nekúpi.

Staroba má aj jednu výhodu: spravidla už od vás nikto nič nečaká!

K názoru vo veci zabezpečenia hmotných potrieb v starobe by sa priklonila väčšina mladých aj starých. Ale ako je to s tou múdrosťou?

Patril som medzi tých, ktorí zastavali názor, že starý človek by mal byť skromný a múdry. Zastaval som tento názor až do času, v ktorom som sa dostal do situácie, že som musel vnukovi odpovedať na nikdy nekončiace, jednoduché otázky o živote človeka.

Ten malý zvedavec ma neustále týral svojimi jednoduchými otázkami, ktoré nemali konca kraja, lebo po každej mojej odpovedi nasledovalo to jeho ubíjajúce:

„...a prečo?“, ...a prečo?; ...a prečo?

Deti. Dost' neskoro som pochopil, že deti sú aj nie sú našimi.

- Pochádzajú z nás a predsa nám nepatria.
- Môžeme ovládať ich tela, ale nie ich myseľ.
- Tú môžeme len ovplyvňovať svojimi skúsenosťami a myšlienkami, keď to príjmu.
- Aj tak budú mať svoju slobodnú myseľ, svoje vlastné myšlienky, ktoré nám neprináležia.
- Ich myseľ je už v dome zajtrajška, do ktorého už nemôžeme vstúpiť, lebo život nekráča dozadu ani sa nezaobrá včerajškom. Život je to, čo je teraz, a to, čo bude zajtra.

- Môžeme sa snažiť byť ako naše deti, vydať im zo seba všetko, aj tak zistíme, že ich tým neprinútíme k tomu, aby nás milovali.

Peripetie spoznávania nepoznaného mojím vnúčikom začali v čase, keď sa začínal zaujímať o obsah pojmov sloboda, nezávislosť, donútenie a iné obmedzenia v konaní človeka.

To bola prvá príčina, prečo som sa začal zaoberať motívmi ľudského konania.

Všetko to začalo vtedy, keď som vnukovi máľ odpovedať na jeho nevinnú otázku: „Dedko, a čo je to vlastne sloboda?“ Bez dlhého premýšľania som mu plesol odpoveď: „Sloboda je voľnosť“.

„A čo je to voľnosť, dedko?“, opýtal sa akoby bezmyšlienkovite, dívajúc sa pritom na oblohu, kde práve prelietali holuby. Už vtedy som pochopil, že to s naším dialógom nebude také jednoduché!

Dopustil som sa chyby, ktorej sa dospeli vo vzťahu k mladým nevyhnú. Majúc svoje starosti a nálady, často nevenujú náležitú pozornosť odpovediam na detské otázky, riskujúc tak rozorvanosť detskej mysle spôsobovanú ich nesúrodými a často odvrknutými odpoveďami na naivne detské otázky.

Takejto chyby som sa dopustil aj ja sám, keď som ledabolo zodpovedal na vnúčikovu otázku o slobode, ktorú som stotožnil s voľnosťou.

Vyriekol som prvú myšlienku, ktorá má v tú chvíľu napadla. Až po jej odznení som sa začal zamýšľať nad jej obsahom.

Z ktorého uhla pohľadu som sa mal dívať na slobodu? Mal som mu hovoriť o občianskych slobodách, o slobode žien, o náboženskej slobode, o slobode myslenia, o slobode osobnosti, alebo dokonca o veľkej téme slobody kresťanov zvanej Exodus?

Tak som zvolil tú jednoduchšiu cestu a označil som slobodu ako určitý druh voľnosti, čo sa mi zdalo najjednoduchším vysvetlením vzťahu človeka k človeku, v tom pravom zmysle slova: existovať, prejavovať sa podľa svojho vlastného uváženia, ale neobmedzovať tým iných na ich slobodách.

To všetko mi v rýchlosti prebehlo myslou, kým som sa dostal k odpovedí na druhú vnukovu otázku, ktorá visela vo vzduchu:

„Čo je voľnosť?“

Už, už som chcel odpovedať, že voľnosť je sloboda, ale to by asi nebolo správne, zamieňať voľnosť za slobodu a slobodu za voľnosť. Zo základu slova voľnosť možno vydedukovať základný pojem vôľa, od ktorého pojmu nie je ďaleko k slovu svojvôľa, ktorý pojem ostro kontrastuje s pojmom sloboda evokujúcim pojem svojvôľa, vo význame bezbrehej slobody.

Videl som pred sebou malého človečička s doširoka otvorenými očkami a veľkým otáznikom v tvári, ako s pootvorenými ústami čaká na moju odpoveď.

Mohol som začať malému zvedavcovi vysvetľovať, že sloboda je možnosť bez bariér a voľnosť je ničím neobmedzená sloboda, ale nie svojvôľa. Mohol som rozoberať tieto veličiny charakterizujúce spoločenské interakcie, až kým by som došiel k záveru, že sloboda je vlastne (určitá) voľnosť a celkom tým zmiast malého zvedavca.

Namiesto toho som mu povedal:

- že sloboda a voľnosť sú kategórie označujúce stupeň obmedzenia tak, že vlastne žiadne obmedzenia pri úplnej slobode a voľnosti by nemali existovať, ale úplná sloboda a voľnosť človeka neexistuje,
- že obe veličiny sú v medziľudských vzťahoch úzko spojené s prejavmi ľudí,
- že človek vo svojom konaní nie je nikdy úplne slobodný a voľný, pretože určité obmedzenia vychádzajú z jeho tela, (napríklad: nemôže lietať ako vták), z prostredia, v ktorom sa nachádza, ale oveľa viac je obmedzovaný svojim egom, svojimi myšlienkami, predstavami, presvedčeniami, pocitmi, snami, túžbami, plánmi, predsavzatiami, zvykmi a ďalšími obmedzujúcimi faktormi.“
Môj malý poslucháč sa na chvíľu zamyslel a vyslovil to naivné detské:
„A prečo?“
„Čo, prečo?“, opätovoľ som otázkou.
„Prečo nemôže byť človek celkom slobodný a voľný?“, zaznela do éteru jeho ďalšia naivná otázka.

Trocha stroho som mu odpovedal: „Tvojej otázke dosť dobré nerozumiem, keď len pred chvíľou som ti zoširoka vysvetlil, že prečo nemôže byť človek vo svojom konaní celkom slobodný a voľný. Je obmedzený vlastnosťami vlastného tela, prostredím v ktorom sa nachádza a vlastnými psychickými faktormi obmedzujúcimi jeho konanie a prejavy navonok. Tak čomu si neporozumel?“

Ten malý mudrc sa na mňa zadíval s trocha privretými viečkami, prestal si obhrýzať nechty, a spustil záplavu slov, ako dospelý filozof:

„Áááale, dedko, ja predsa viem, že človek nemôže lietať a že si nemôže robiť čo chce. Mohol by tým niekomu ublížiť. Ja by som chcel vedieť kto, alebo čo človeku najviac prekáža v dosahovaní slobody a voľnosti, čomu sa má najviac vyhýbať?“

Chcel som mu odvrknúť, že človek by sa mal chrániť najmä pred sebou samým, ale zdržal som sa, lebo už z predchádzajúcich rozhovorov s vnúčikom mi bolo jasné, že odpovedať na detské otázky nie je jednoduchá záležitosť. Ale že to bude až také ťažké, to som dovtedy nevedel.

Dieťaťu môžete odpovedať na jeho otázky všelijako, vrátane toho známeho: „To pochopíš až keď vyrastieš!“. Alebo mu môžete začať citovať definície a rôzne poučky tak, aby ste prezentovali múdrosť a znalosť zaujímavosti. Lenže s dieťaťom je potrebné zhovárať sa jeho jednoduchým jazykom, bez vedeckých vývodov a všelijakých múdrosť. Len tak sa mu môžete vyrovnáť vo verbálnych prejavoch a uspokojiť jeho zvedavosť.

A veru, zaskočil ma ten malý mudrc. Lovil som v mysli vhodnú odpoveď, ale nič jednoduché, čo by malého zvedavca uspokojilo, ma nenapadlo. A rétorické kľučkovanie si predsa nezaslúžil. Tak som musel s farbou von.

Chytil som malého diskutéra za obe rúčky, obrátil som mu dlane nahor tesne vedľa seba a začal som mu vysvetľovať:

„Pozri sa na tie svoje dlane a povedz mi čo vidíš?“

„No, vidím ako mi držíš dlane a silno mi ich tíšeš k sebe“.

„Tak a tu máš odpoveď na tvoje otázky o slobode a voľnosti“, povedal som mu trocha namrzene.

Nechápavo sa mi díval priamo do oči, zavrtil hlávkou sprava doľava a spustil rúčky vedľa tela, akoby to vzdával.

Neostávalo mi nič iné, len pokračovať v rozhovore.

„Vieš chlapče, ono to je v tom našom živote všetko akosi zamotané. Aj tie najjednoduchšie veci a deje sa niekedy veľmi ťažko vysvetľujú. Ale to s tou slobodou a voľnosťou až tak zložité nie je. Tieto dva ľudské dary sú vzájomne tak úzko spojené ako tvoje dlane pred chvíľou. Jedna ruka bez druhej je len polovica schopnosti narábať rukami. Tak aj sloboda bez voľnosti je len polovica toho po čom človek najviac túži – byť voľný a slobodný.“

Lenže tomu malému mudrcovi to nestačilo. Kývol ľavou rúčkou, otočil sa ku mne chrbtom, a so sklonenou hlavou odchádzal preč.

Ostal som stáť bez pohnutia, ako obarený. Po chvíli som sa vydal za ním, chytil som ho za rameno a opýtal som sa: „Prečo odchádzaš bez jediného slova?“

Výtrhol si rameno z mojej ruky a spustil: „Dedko! Si už starý a nepamätáš si, čo bolo pred chvíľou. Ja som chcel vedieť, kto alebo čo človeku najviac prekáža v dosahovaní slobody a voľnosti, pred kým alebo pred čím sa má najviac chrániť, čo alebo kto ho najviac v živote trápi, kto nad ním vládne?“

Tak to som už nevydržal, a akoby z brucha som mu skoro vykričal tú najjednoduchšiu odpoveď aká ma napadla:

„Človek!“

Ďalšia chyba, ktorej som sa vtedy dopustil. Tá vnímavá detská duša to už neznesla a nasledovala celkom logická otázka: „Takže človek vládne nad človekom a bráni mu v slobode a voľnosti?“

Veru tak milý môj, medzi ľuďmi to platí tak, že čím ma jeden človek viac slobody a voľnosti, tak zákonite ten druhý, alebo tí druhí, jej musia mať menej. Nie sme všetci rovní.

„Tak tomu nerozumiem. Asi som ešte malý“, prehlásil sklamane a bral sa preč.

Rozišli sme sa vtedy obidvaja nespokojní a zamyslení. Človek je len človek. Nik nemôže vedieť všetko. Žiaden nenazhŕňal všetku múdrosť sveta. Tu by ten môj príbeh s vnúčikom mohol skončiť, a nič by sa nestalo. Ibaže v našich mysliach zanechal ten rozhovor veľa nezodpovedaných otázok.

Tak to bola prvá príčina prečo som sa začal zaoberať otázkami motivácie ľudského konania a hľadať odpoveď na otázku: „*prečo jeden človek obmedzuje druhého človeka a oberá ho o slobodu, a nie len o slobodu?*“. Popritom som premýšľal o tom, koľko zla si narobilo ľudstvo na zemi od svojho vzniku až doposiaľ a prečo podľa mnohých predpovedí a dokumentácií smeruje k omnicide?!